

MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont

Székhely: 7621 Pécs, Papnövelde u. 22,
Levelezési cím: 1112 Budapest, Budaörsi út 45,
Telefon: (+36-1) 309-2652, Fax: (+36-1) 309-2650,
E-mail: titkarsag@krtk.mta.hu, www.krtk.mta.hu

I. A kutatóközpont egészét érintő kutatási és tudományszervezési eredmények 2016-ban

A KRTK a főigazgatói pályázatban, a főigazgatói intézkedési tervben kijelölt célokat, valamint a központ és az intézetek stratégiáiban megjelölt prioritásokat követve törekedett arra, hogy kihasználja a különböző tudományterületeken eltérő perspektívával dolgozó kutatók együttműködésében rejlő szinergiákat.

A KRTK intézeteinek közös stratégiai vállalkozása az Adatbank folyamatos fejlesztése. A folyamatos fejlesztések és az adatgazdákkal megkötött megállapodások eredményeként az Adatbank ma már nemzetközi szinten is kiemelkedő kutatási lehetőségeket kínál a KRTK kutatói és külső partnerei számára.

Az MTA KRTK Adatbankja 2016 során a kezelésében lévő adatbázisok frissítése mellett befejezte egy kapcsolt államigazgatási panel (4 millió ember \times 9 év) felépítését, valamint létrehozta a számlálókörzeti felbontású GEO földrajzi-elérhetőségi adatbázis elemeit, előkészítette azok összeépítését. Megállapodott a KSH-val a KSH-KRTK Kutatószoba további üzemeltetéséről, majd annak áthelyezéséről az MTA Humán Kutatóház épületébe 2017 júliusától. A távolról ellenőrzött kutatószoba a KSH egyetértésével megnyílik immár az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont kutatói számára is. A Kutatószobában megtörtént egy nagy kapacitású szerver üzembe helyezése, az adatbanki szerverek bővítése, továbbá rendelkezésre áll a forrás a kísérleti labor felszerelésére.

A szerverpark fejlesztését az egyre nagyobb adattömeg, valamint a folyamatosan növekvő érdeklődés indokolják. 2016-ban 92 esetben történt adatkérés (2012-ben 32-szer). Az adatkérések közel fele érkezett az MTA KRTK-ból. A külső adatkérők között minden számottevő hazai kutatóhely szerepel, emellett tíz vezető európai és amerikai egyetem (például Harvard, Princeton, Chicago, Oxford) kutatói és PhD hallgatói kértek és kaptak adatot. A Kutatószobában 2016-ban 759 foglalatást regisztráltak, ami a 2014-es induló érték duplája. A saját kezelésben lévő nagyméretű adatbázisokhoz 2016-ban 25 kutató – köztük nemzetközi projekt-partnerek – számára biztosított távoli hozzáférést az Adatbank.

A KRTK továbbra is kiemelten támogatja a fiatal kutatók részvételét nemzetközi konferenciákon. E célból eddig minden évben létrehozott egy elkülönített, a KRTK fiatal kutatói által megpályázható keretet. A kezdeményezés 2016-ban is nagy sikert aratott, így 23 fiatal munkatárs konferencia-részvételének támogatására nyílt lehetőség.

A központ évek óta törekszik arra, hogy az „*Economics with Policy*” szeminárium-sorozat rendezvényeire neves külföldi előadókat hívjon meg. 2016-ban kilenc előadót látott vendégül a KRTK a közgazdaságtan különböző területeiről, akik bemutatták legfrissebb eredményeiket: Michael Krause (University of Cologne); Oleg Buklemishev (Moscow State University); Valeriy Kuleshov, Viacheslav Seliverstov, Vadim Gilmundinov (Russian Academy of Sciences); Laura Márquez-Ramos (Universitat Jaume I); Eric Bettinger (Stanford Graduate School of Business); Ehud Kalai (UC Berkeley), Alex

Teytelboym (University of Oxford). A nemzetközi kereskedelem és tőke mozgások, a regionális fejlődés, a játékelmélet, a munkaerőpiac és oktatás-gazdaságtan különféle területeiről hangzottak el az előadások, illetve az orosz gazdaság fejlődését meghatározó kihívások is a szeminárium témájául szolgáltak.

2015-ben indította el a KRTK Vándorszeminárium sorozatát, a rendezvényekre a központ budapesti, illetve vidéki telephelyein kerül sor. A 2012-es szervezeti összevonás lehetőséget adott arra, hogy a kutatók más-más perspektívából, különféle elemzési módszerekkel és részben eltérő diszciplínák keretei között vizsgálhassanak azonos, vagy egymáshoz szorosan kapcsolódó közgazdasági összefüggéseket. A három tagintézet vezető kutatóit tartalmazó csoport felelős a szeminárium szervezéséért. Előzetesen kiválasztanak egy-egy fontos, mindhárom intézet érdeklődési körébe tartozó témát, majd felkérnek minden intézetből egy kutatót a vitaindító előadások megtartására.

2016 áprilisában került sor *'A migráció – és társadalmi-gazdasági összefüggései'* címmel a negyedik vándorszemináriumra, vendéglátója ezúttal az MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete Dunántúli Tudományos Osztálya volt. A téma többirányú megközelítését az is elősegítette, hogy 2015 őszén a KRTK is aktívan részt vett az MTA Migrációs Munkacsoportjának e kérdéskört elemző munkájában. Az előadások kitértek a migráció fogalmi, történeti, globális, európai és hazai szempontjaira, illetve elemezték az elvándorlás és a bevándorlás jelenségét, összefüggéseit is.

A KRTK könyvtára (összes telephelyi) 2016-ban 437 új kiadvánnyal gazdagodott, több mint 20 millió forint értékben. A könyvtár munkatársai szakkönyvtári információfeldolgozó és dokumentációs tevékenységük mellett rendszeresen végeznek kutatástámogatási feladatokat. Részt vesznek a kutatók pályázati anyagainak összeállításában, publikációs és idézettségi listák, tudománymetriai táblázatok elkészítésével. 2016-ban is készültek szakterületi és életmű-bibliográfiák, amelyek ingyenesen, szabadon elérhetők az intézetek honlapjain. A könyvtár nagy gondot fordít az elektronikus információszolgáltatás biztosítására, előfizet az EISZ konzorciumban elérhető szakadatbázisokra, segítséget nyújt a kutatóknak a nyílt hozzáférés követelményeinek való megfeleléshez, és az információ-megosztás kultúrájának elterjedéséhez.

A kutatóközpont budapesti könyvtára a napi munka mellett jelentős pluszfeladatokat végzett az új Humán Kutatóházba tervezett költözés előkészítéséhez. Az állomány leltározása és selejtezése fokozott fizikai terhet és a napi feladatokon túlmenő munkaterhelést jelentett 2016-ban: 28 ezer könyvtári egységet leltároztak, ebből 6240 tételt selejtezték. Folyamatos retrospektív feldolgozást is végeznek, 2016-ban 385 könyv került online katalogizálásra. Az állományból kivont duplum- vagy fölös példányokat két romániai intézmény, a kolozsvári Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár és a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Könyvtárának ajánlották fel.

A 2016-os évben a KRTK ismételten helyet adott a neves külföldi és hazai szakemberekből álló Külső Tanácsadó Testület éves ülésének. A leköszönő testület tagjai állásfoglalást készítettek a három éves működésük alatt tapasztaltokról és azt eljuttatták az akadémia vezetésének. Az év második felében összeállt egy új Külső Tanácsadó Testület, amely az elkövetkező években fogja segíteni a kutatóközpont szakmai irányítását.

Jelentős eredményt tud felmutatni a KRTK a külső kommunikáció erősítése terén is, immár második éve készül angol és magyar nyelvű negyedéves hírlevél. A hírlevél fontos szerepet tölt be a tudományos eredmények terjesztésében, a kutatóközpont hazai és nemzetközi ismertségének elősegítésében. A pozitív visszajelzések arról tanúskodnak, hogy a hírlevél jól kiegészíti a honlapokon keresztül zajló külső kommunikációs tevékenységet.

Elérhetőségük: <http://www.krtk.mta.hu/hirlevel/>, <http://www.krtk.mta.hu/newsletter/>

A kutatóközpont intézeti és központi egysége 2016-ban elkészítették az elmúlt hat (illetve a központi egység az elmúlt négy) évet átfogó önértékelését, valamint a középtávú (2016-2019-re szóló) stratégiai tervét.

A kutatást támogató tevékenységek egyik elemeként alapos előkészítések és szakmai viták után a kutatóközpontban 2016 őszen új habilitációs és átsorolási szabályzat lépett életbe.

Az összevonás óta eltelt évek működési tapasztalatait összegezve, a jogszabályi változásoknak és a KRTK aktualizálási igényeinek megfelelően 2016-ban került sor a kutatóközpont Szervezeti és Működési Szabályzatának módosítására, amely 2016 júniusában lépett életbe.

Az MTA alapelveivel összhangban a KRTK is kivette részét 2016-ban a szakpolitikai döntéshozatali folyamatokban, minisztériumok és egyéb szervezetek által igényelt társadalmi konzultációkban, előterjesztések bírálatában. A felkért kutatók adott szakpolitikai anyagokhoz állítottak össze szakmai véleményeket, hozzászólásokat, többször is igen szoros határidőkön belül.

A társadalmi felelősségvállalás, az ismeretterjesztés a KRTK folyamatos feladatai közé tartozik, így 2016-ban is részt vett rendezvényeivel a Magyar Tudomány Ünnepe, illetve kutatói előadásokat tartanak rendezvényeken, részt vesznek az MTA képviseletében szakmai szervezetek (Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács, NGTT) munkájában .

II. A KRTK intézetközi kutatócsoportjainak kutatási eredményei

A továbbiakban a főigazgatói intézkedési terv keretei között a kutatóközponton belül az MTA támogatásával alakult interdiszciplináris kutatócsoportok 2016-os eredményeit mutatjuk be.

Hálózatok gazdaságtana csoport

A Hálózatok gazdaságtana kutatócsoport legfontosabb kutatásai jelentős, de eddig kevésbé kutatott kérdéskörrel foglalkoztak: milyen szerepe van a különféle kapcsolatrendszereknek a tudás terjedésében, valamint hogyan befolyásolja a kapcsolathálókat által generált tudás-áramlás a gazdasági (vállalati, iparági, regionális) teljesítményt? A kutatás első fázisában a kutatók elsőként térképezték fel a magyar vállalatok közti munkaerő-áramlás hálózatát. Fontos empirikus bizonyítékokat találtak arra, hogy a vállalatok közti munkaerő-áramlás a tudásterjedés egyik fontos eszköze és szerepet játszik a vállalati teljesítmény, elsősorban a termelékenység alakulásában. A kutatók bemutatták, hogy a munkaerő-áramlás termelékenységre gyakorolt hatását befolyásolja az iparágak közti technológiai hasonlóság mértéke, továbbá az, hogy vannak-e a vállalatoknak nemzetközi működési tapasztalatai.

E projekt második szakaszában a kutatók azt vizsgálták, hogyan hat a munkaerő-áramlás által közvetített tudástranszfer az iparágon belüli termelékenység szórásra. Számos kutatás kimutatta, hogy az alapvető piacelméleti modelleknek ellentmondva az egyes iparágakon belül jelentős termelékenységbeli különbségek maradnak fenn hosszú távon is. Az eddigi kutatások főképp a piaci be- és kilépések dinamikájával írták le a termelékenységbeli kiegyenlítődés folyamatát: megfelelő versenynyomás mellett a kevésbé termelékeny vállalatok kiszorulnak a piacról, illetve vizsgálták, melyek azok a tényezők, amelyek ezt a folyamatot korlátozzák, így lehetővé téve, hogy a termelékenységbeli különbségek fennmaradjanak. Ezzel szemben a KRTK-kutatócsoport egy másik kiegyenlítődési folyamat lehetőségét és korlátait kezdte elemezni. Feltevésük szerint a vállalatok termelékenység-különbségeit a köztük zajló tudástranszfer is csökkentheti, aminek egyik legfontosabb hordozófelülete a vállalatok közti munkaerő-áramlás. A kutatás során azt próbálták meg feltárni, hogy a munkaerő által hordozott tudásáramlás mennyiben csökkentheti az egyes iparágakon belül megfigyelt termelékenységszórást. Azt is megvizsgálták, hogy az iparágon belüli és iparágak közötti munkaerő-áramlási hálózat jellemzői hogyan befolyásolják e kiegyenlítő hatást. Ennek során vizsgálják az iparágak *skill-relatedness* kapcsolatrendszerének összefüggését az egyes iparágakon belüli vállalati heterogenitással: mennyiben magyarázza a vállalatok termelékenységbeli különbségeit a különböző iparágak közti munkaerő-áramláson keresztül az iparágak ezen kapcsolatrendszere, és az milyen szerepet játszik e termelékenységi különbségek dinamikájában.

A svéd partnerekkel folytatott másik kutatásukban a társadalmi kapcsolatháló regionális gazdasági növekedésben játszott szerepét vizsgálták. A kutatók bemutatták, hogy a munkatársi kapcsolatháló a helyi tanulási fontos csatornái lehetnek, így új magyarázatot tudtak adni a régiós termelékenység-növekedés különbségeire. A kutatás elsőként támasztotta alá azt a gazdaságföldrajzi központi állítást, miszerint a társadalmi kapcsolatháló sűrűsége pozitív hatással bír a régió termelékenység-növekedésére. Ezen túl a kutatók a munkatársi kapcsolatháló segítségével új bizonyítékot találtak arra, hogy a nagyvárosi, metropolita térségekben elsősorban a sokszínűségekre alapuló tudás-externáliák, a középvárosokban pedig elsősorban a specializációra alapuló tudás-externáliák érvényesülnek.

A csoport 2016-ban megjelent publikációk száma 9, ebből 1 könyvfejezet (külföldi), 7 folyóiratcikk (4 külföldi és 3 magyar), 1 műhelytanulmány, valamint egy további nemzetközi folyóiratcikk van bírálat alatt.

Határok és határtérségek kutatócsoport

A Határok és határtérségek kutatócsoport 2016 folyamán az előző évben indult NN NKFIH-kutatás (*Change and Continuity in Hungarian Spatial Imaginaries: Nationality, Territoriality, Development and the Politics of Borders*) ütemterv szerinti megvalósítására koncentrált. A kutatócsoport folyamatosan nyomon követte a magyar közvéleményt foglalkoztató migráns- és menekültkérdés államhatárokkal kapcsolatos összefüggéseit, s ennek keretében megállapította, hogy a közvetlen határ-menti hatásokon túl (határkerítések) a kérdéskör lényegesen hozzájárult a visegrádi országcsoporton belüli folyamatok alakulásához is. Az országcsoport lényegében EU-szkeptikus képződményből EU-transzformációs szereplővé, tényezővé vált.

Az első évi disszeminációs terv teljesült, minden résztvevőnek jelent meg írása, a konferencia részvételek igen kiterjedtek voltak és a legjelentősebb eseményeken is sikerült jelen lenni (Association of American Geographers, AAG San Francisco, International Geographical Union, IGU Peking). Februártól a kutatócsoport projektforrás

terhére egy új fiatal kutatóval bővült. Több kézirat került benyújtásra nívós folyóiratokhoz, ami a következő években hozzájárul a nemzetközi láthatóság növekedéséhez. Elkészült a magyar határtörténet monográfia kézirata is. A kutatás félidejéhez érkezve körvonalazódott a kutatási projekt eredményeinek elhelyezése impakt faktoros tematikus folyóirat-szám és néhány szerzős külföldi monográfia keretében, emellett megkezdődtek az előkészületek a 2018 utáni finanszírozás biztosítására. Több egyéni pályázat mellett egy geopolitikai H2020-pályázat került összeállításra az év végén.

FDI kutatócsoport

2016-ban a csoport három workshopján jelentős szakmai eredmények születtek. Kiemelhető a European Trade Union Institute-tal közösen szervezett workshop, amelyen a kelet-közép-európai régióban policy-szempontról vizsgálták meg, milyen gazdaságpolitikai reakciók lehetségesek a válság utáni alacsonyabb FDI-beáramlásra, az új környezet milyen követelményeket támaszt a helyi tulajdonban levő (potenciális) beszállító és leányvállalatokkal versenyző vállalatok számára. Egy másik érdekes eredmény a nemzetközi új vállalatokkal (*international new ventures - INV*) foglalkozó workshop FDI-csoportos előadásán hangzott el, ahol vállalati esettanulmányok alapján bemutatták: a magyar biotechnológiai és ICT INV-k nemzetköziesedésében a vállalatigazgató személyisége mellett a (személyes) hálózatok szerepe meghatározó, ugyanakkor ezek méretezhetősége kérdéses.

Nemzetközi Összehasonlító Tanulmányok Kutatócsoport

A Nemzetközi Összehasonlító Kutatások kutatócsoport 2016-ban két fő tevékenységet végzett. Egyrészt folytatta a "Kapitalizmus változatai, a közvetlen állami gazdasági szerepvállalás változatai" című NKFIH – projektben meghatározott kutatási feladatait. Ennek keretében újabb tanulmányok készültek, illetve az elkészült anyagok vitáira került sor. Másik eredménye a 2016 novemberében tartott második SVOC (*The Role of State in Varieties of Capitalism*) konferencia megszervezése és lebonyolítása, valamint a konferencián történő részvétel volt. Itt főként az említett NKFIH-kutatás keretében elkészült anyagok bemutatására került sor. A kutatásban elért eredmények alapján az vált láthatóvá, hogy a hagyományosan vizsgált fejlesztő állam-modellek ha egyáltalán, akkor is csak jelentős módosításokkal alkalmazhatóak, figyelembe véve a multilaterális gazdaság szabályozási szerződések és intézmények követelményeit. További kutatási eredmény annak bemutatása, hogy az állami szektor működtetésének piacokonform megoldásai lehetségesek, illetve erre érdemi törekvés is tapasztalható több vizsgált országban. Az állami vállalatok politikai előnyszerzésre való felhasználása, ennek elterjedtsége és társadalmi költségei a politikai, társadalmi és piacgazdasági intézményrendszer működési hatékonyságának függvényében lehet kisebb vagy nagyobb mértékű. Ebből a szempontból a gyengébb intézményi háttérrel rendelkező közép- és kelet-európai országokban az állami szektor (párt)politikai célokra történő mozgósításának veszélye nagyobb. Másutt inkább össztársadalmi érdekeket célul tűző gazdaságpolitikai célok elérésében jelentős a szerepe.